

**JAMOAT TRANSPORTI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING
IQTISODIY VA IJTIMOY AHAMIYATI**

G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti

“Transport iqtisodiyoti” kafedrası PhD

e-mail: bgiyosidinov@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 26.01.2026

Revised: 27.01.2026

Accepted: 28.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Jamoat transporti,
transport, umumiy
yo'lovchi transporti,
jamoat yo'lovchi
transporti, transport
xizmati.*

Mazkur maqolada jamoat transporti xizmatlarini rivojlantirishning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida jamoat transportining aholining harakatchanligini oshirish, transport xarajatlarini kamaytirish va mehnat unumdorligini yaxshilashdagi o'rni asoslab berilgan

Kirish. Jamoat transporti shahar va jamiyat hayotining ajralmas qismi bo'lib, aholining kundalik harakatlanish ehtiyojlarini uzluksiz va qulay ta'minlaydi. U turli ijtimoiy qatlamlar o'rtasida teng imkoniyat yaratib, ta'lim, mehnat va xizmatlar bozoriga erkin kirishni ta'minlaydi. Jamoat transportining rivojlanishi shaxsiy avtomobillarga qaramlikni kamaytirib, transport xarajatlari va yoqilg'i sarfini qisqartiradi. Shu bilan birga, yo'l harakati tirbandliklarini kamaytirish orqali shahar iqtisodiy faolligini oshiradi. Ekologik jihatdan esa jamoat transporti havoning ifloslanishini kamaytirib, barqaror va sog'lom shahar muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, jamoat transporti jamiyatning ijtimoiy barqarorligi, iqtisodiy samaradorligi va hududiy rivojlanishining muhim tayanchi hisoblanadi.

Adabiyotlar taxlili. Jamoat transporti xizmatlarini rivojlantirish masalalari bo'yicha ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar ilmiy tadqiqotlar olib borgan bo'lib, ularning ishlarida transport tizimining samaradorligi, xizmat sifati va barqaror rivojlanish masalalari yoritilgan. Jumladan, Vuchic Vukan o'z tadqiqotlarida shahar jamoat transporti tizimlarini rejalashtirish, multimodal transport va barqaror harakatlanish konsepsiyalarini ilmiy asoslab bergan. Paul Mees jamoat transportini rivojlantirishda davlat siyosati va institutsional

boshqaruvning rolini chuqur tahlil qilgan. Xizmatlar sifati nuqtai nazaridan esa A.Parasuraman tomonidan ishlab chiqilgan SERVQUAL modeli jamoat transporti xizmatlarini baholashda keng qo'llanilib kelinmoqda. Shuningdek, Peter Newman va Jeffrey Kenworthy ishlarida jamoat transportini rivojlantirishning ekologik va ijtimoiy samaralari asoslab berilgan. Umuman olganda, ushbu olimlarning ilmiy ishlari jamoat transporti xizmatlarini takomillashtirishda rejalashtirish, boshqaruv, xizmat sifati va barqaror rivojlanish yo'nalishlarining muhimligini ko'rsatib beradi.

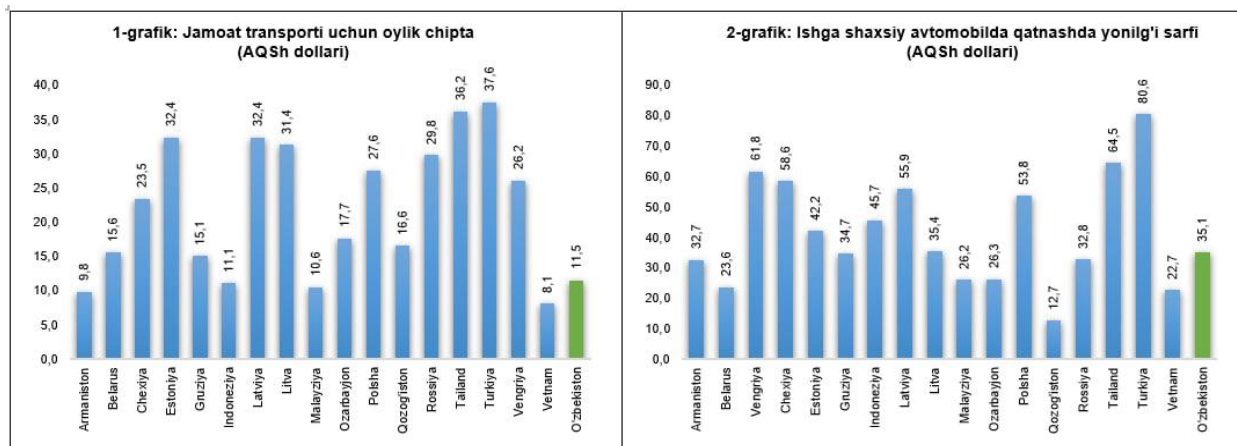
Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, texnik-iqtisodiy hisob-kitoblar usuli, usullarning sarf-xarajat stavkalari, taqqoslash va umumlashtirish, abstraksiya, mantiqiy usul, tizimli va jarayonli yondashuvlar; shuningdek, ma'lumotlarni o'rganish va sharhlash uchun jadval va grafik usullardan foydalanildi.

Taxlil va natijalar muhokamasi (asosiy qism). Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoat transporti xizmatlarining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyoti va jamiyat ijtimoiy hayotiga ko'p qirrali va uzoq muddatli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, iqtisodiy nuqtai nazardan jamoat transporti tizimining samarali faoliyati transport xarajatlarini kamaytirish, mehnat resurslarining hududlar bo'yicha harakatchanligini oshirish hamda ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Tahlil natijalariga ko'ra, jamoat transportidan keng foydalanish shaxsiy avtomobillarga bo'lgan ehtiyojni qisqartirib, yoqilg'i sarfi va yo'l infratuzilmasiga tushadigan yuklamani sezilarli darajada kamaytiradi.

Shuningdek, jamoat transporti xizmatlarining rivojlanishi shahar iqtisodiyotida vaqt omilidan foydalanish samaradorligini oshiradi. Yo'l harakati tirbandliklarining qisqarishi ish vaqtining tejalishiga, bu esa yalpi mehnat unumdorligining oshishiga olib keladi.

Ijtimoiy jihatdan olib borilgan tahlillar jamoat transporti xizmatlari aholining turli ijtimoiy qatlamlari uchun teng imkoniyatlar yaratishini ko'rsatdi. Xususan, talabalar, pensionerlar va kam daromadli aholi qatlamlari uchun jamoat transporti ta'lim, sog'liqni saqlash va mehnat bozoriga erkin kirish imkonini ta'minlaydi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy adolat va hududiy muvozanatni mustahkamlashga xizmat qiladi.

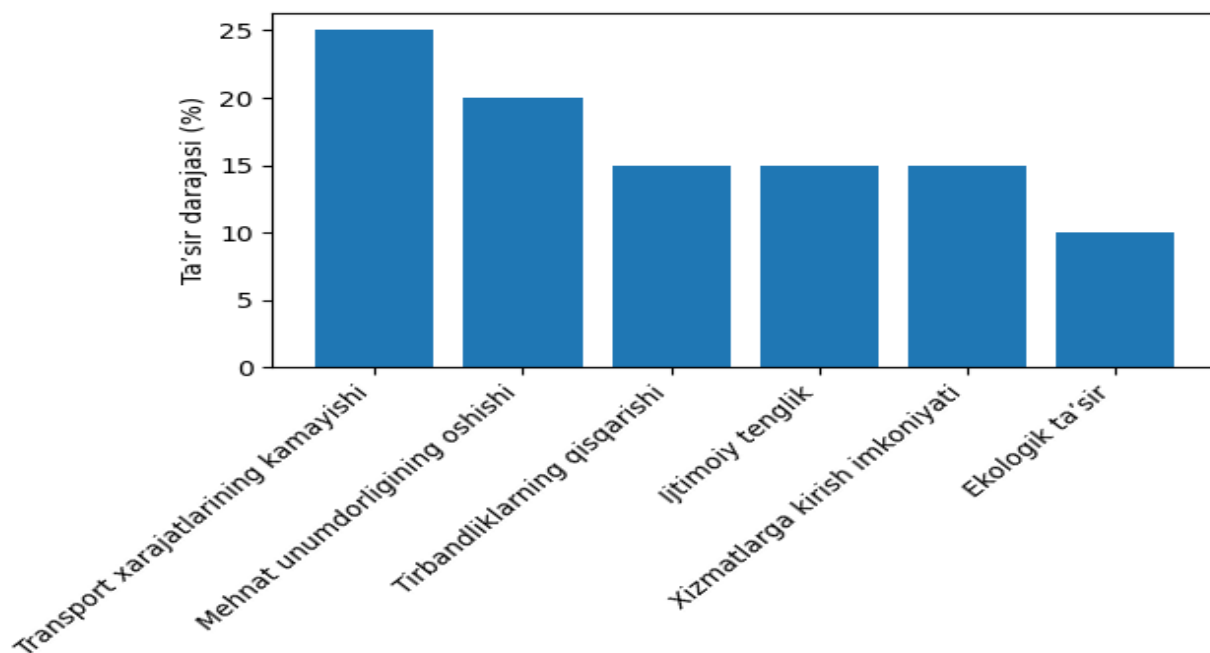
Bundan tashqari, jamoat transporti xizmatlarining rivojlanishi ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali aholi salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Atmosfera havosiga chiqariladigan zararli moddalar miqdorining kamayishi shahar muhitining ekologik holatini yaxshilaydi, bu esa uzoq muddatda sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan iqtisodiy yukni kamaytiradi.

1-rasm. Turli mamlakatlarda jamoat transporti xizmatlarining iqtisodiy va ijtimoiy holati¹⁴

Jamoat transportidan foydalanish bilan shaxsiy avtomobilda qatnash o'rtasida moliyaviy jihatdan sezilarli farq mavjud. Birinchi grafikda turli davlatlarda jamoat transporti uchun oylik chipta narxlari nisbatan barqaror va ko'pchilik mamlakatlarda o'rtacha darajada ekanligi kuzatiladi. Ikkinchi grafik esa ishga shaxsiy avtomobilda qatnashda yoqilg'i sarfi ancha yuqori bo'lib, ayrim davlatlarda bu xarajat jamoat transporti chipta narxidan bir necha baravar ko'p ekanini ko'rsatadi.

Umuman olganda, grafiklar jamoat transporti aholining kundalik qatnovi uchun iqtisodiy jihatdan tejamkorroq ekanini tasdiqlaydi. Shaxsiy avtomobildan foydalanish yoqilg'i xarajatlarini oshirib, aholining shaxsiy byudjetiga qo'shimcha yuk bo'lsa, jamoat transporti xarajatlarni kamaytirish orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, jamoat transportidan keng foydalanish transport tizimining barqaror ishlashiga, yo'l tirbandliklarining kamayishiga va aholining ijtimoiy farovonligining oshishiga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

2-rasm. Jamoat transporti xizmatlarini rivojlantirishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri

Jamoat transporti xizmatlarini rivojlantirish avvalo iqtisodiy samaradorlikni oshirish orqali namoyon bo'ladi. Transport xarajatlarining kamayishi va mehnat unumdorligining oshishi umumiy ta'sirning eng katta ulushini tashkil etadi. Shuningdek, tirbandliklarning qisqarishi shahar iqtisodiyotida vaqt resurslaridan foydalanish samaradorligini oshiradi.

Ijtimoiy omillar — ijtimoiy tenglik va xizmatlarga kirish imkoniyatining kengayishi — jamoat transportining jamiyat barqarorligidagi rolini ko'rsatadi. Ekologik ta'sir ulushi nisbatan pastroq bo'lsa-da, uzoq muddatda aholi salomatligi va barqaror shahar rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, diagramma jamoat transporti xizmatlarini rivojlantirish kompleks iqtisodiy va ijtimoiy samaradorlikka ega ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tadqiqotlar va tahlillar natijalari jamoat transporti xizmatlarini rivojlantirish mamlakat iqtisodiy taraqqiyoti va jamiyat ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Jamoat transporti tizimining samarali faoliyati transport xarajatlarini kamaytirish, aholining harakatchanligini oshirish hamda mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini yaxshilashga xizmat qiladi. Umuman olganda, jamoat transporti xizmatlarini takomillashtirish barqaror shahar rivojlanishi, ekologik muvozanat va aholining hayot sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Jamoat transporti xizmatlarini rivojlantirish samaradorligini yanada oshirish maqsadida transport tizimini kompleks ravishda modernizatsiya qilish, xizmatlar sifatini yaxshilash hamda boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Xususan, jamoat transportida raqamli texnologiyalarni joriy etish, tarif siyosatini ijtimoiy adolat tamoyillari

asosida shakllantirish va ekologik toza transport vositalaridan foydalanishni kengaytirish zarur. Shuningdek, davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish hamda aholining jamoat transportiga boʻlgan ishonchini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar jamoat transporti xizmatlarining iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nosirova N. et al. Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport //YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. – 2024. – T. 2. – №. 8.
2. Tojiboyev N. et al. Basics of SQL for audit data retrieval and analysis //Journal of Emerging Technologies in Accounting. – 2022. – T. 19. – №. 1. – C. 237-265.
3. Tojiboyev N. Continuous Audit Analytics Methods: The Skipper, the Stretcher, and the Looper : дис. – Rutgers The State University of New Jersey, Graduate School-Newark, 2022.
4. Tojiboyev N., Kogan A. Similarity-Based Inference for Risk-Based Audit Selection //Available at SSRN 5165348. – 2025.
5. Tojiboyev N. Exception Rule Generation from Exception and Outliers //Available at SSRN 5187209. – 2024.
6. Cheong A. et al. Journal of Emerging Technologies in Accounting A Publication of the Strategic and Emerging Technologies Section of the American Accounting Association. – 2022.
7. Tojiboyev N., Kogan A. Similarity-Based Audit Selection: Skipper and Stretcher //Available at SSRN 4226144.
8. Mukhitdinova K., Yusupkhodjaeva G., Allaeva G. Econometric modeling of investment potential of industrial enterprises //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3331. – №. 1. – C. 050026.
9. Allaeva G., Yusupkhodjaeva G., Mukhitdinova K. Methodology for calculating sustainable development of fec enterprises based on consolidated integral indices //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3331. – №. 1. – C. 030006.
10. Yusupkhodjaeva G., Allaeva G., Mukhitdinova K. Sustainable development of transport enterprises in the context of the formation of the digital economy //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3331. – №. 1. – C. 030087.
11. Khamdamov S. J. et al. The Role of Digitalization in Optimizing Freight Turnover and Enhancing Export Efficiency in Railway Networks //Proceedings of the 8th International Conference on Future Networks & Distributed Systems. – 2024. – C. 253-260.

=====

12. Bakhtiyorvich G. B. DEVELOPMENT OF PUBLIC TRANSPORT ENTERPRISES THROUGH MARKETING RESEARCH //GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY. – T. 23. – C. 26.